

Co|ofon

© CPS *onderwijsontwikkeling en advies*, september 2004

Auteurs: Mandy Evers, Els Loman, Willi Soepboer – CPS, Amersfoort

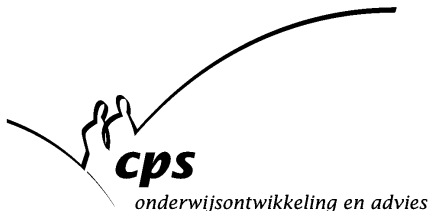
Vormgeving en illustraties: Digitale Klerken, Utrecht

Productie spel: Lutkie Cranenburg BV, Den Bosch

Drukwerk handleiding: Giethoorn Ten Brink, Meppel

Bestelnummer: 32142

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Postbus 1592
3800 BN Amersfoort
Tel. (033) 453 43 44
Fax. (033) 453 43 53
E-mail: Info@cps.nl
www.cps.nl

inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Kwaliteiten	7
2.1 Wat zijn kwaliteiten	7
2.2 Waarom kinderkwaliteiten?	7
2.3 Kinderkwaliteitenkaartjes	9
3. Kinderkwaliteiten in de praktijk	11
3.1 Gebruiksmogelijkheden	11
3.2 Algemene gespreksopbouw	12
3.3 Individueel gesprek	13
3.4 Gesprek in een groepje	15
3.5 Met de hele groep	16
4. Aandachtspunten	17
4.1 Sfeer en klimaat	17
4.2 Houding van de leerkracht	18
4.3 Vragen stellen	19
Geraadpleegde literatuur	21
Bijlage: lijst met kinderkwaliteiten	22

1. inleiding

“Meester, zullen we vandaag weer met die kaartjes waar iets van jezelf op staat?”

Het Kinderkwaliteitenspel is door CPS ontwikkeld vanuit een pedagogische visie op onderwijs waarin actieve betrokkenheid van kinderen bij hun eigen leerproces en verantwoordelijkheid voor hun eigen leerprestaties centraal staan. Een goede relatie tussen de leerkracht en de leerling en een leeromgeving die kinderen uitdaagt tot leren, zijn hierbij van essentieel belang. In contact met de mensen en de leeromgeving doen kinderen ervaringen op die betrekking hebben op henzelf en hun kwaliteiten. Deze ervaringen blijven vaak impliciet. De kinderkwaliteitenkaartjes kunnen helpen kinderen meer inzicht te geven in hun eigen kwaliteiten. Werken met de kaartjes draagt zo bij aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen.

Met behulp van de kinderkwaliteitenkaartjes kunt u op een leuke manier met kinderen in gesprek komen over hun kwaliteiten. Kinderen kunnen op meerdere manieren met de kaartjes werken. De kaartjes kunnen op verschillende momenten en met verschillende doelen ingezet worden in de dagelijkse onderwijspraktijk. De kinderkwaliteitenkaartjes zijn geschikt voor kinderen vanaf groep 4.

Dit boekje bevat achtergrondinformatie en praktische aanknopingspunten om met de kaartjes te werken. Achtereenvolgens kunt u lezen over wat kinderkwaliteiten zijn en het belang van werken met kinderkwaliteiten, de gebruiksmogelijkheden van de kaartjes en aandachtspunten bij het gebruik.

2. kwaliteiten

2.1 Wat zijn kwaliteiten?

Kwaliteiten zijn eigenschappen die tot de kern van een persoon behoren. Kwaliteiten 'kleuren' een mens: het is de specifieke sterke opvallende kant van iemand. Als we aan een persoon denken dan valt die kwaliteit vooral op. Voorbeelden zijn daadkracht, zorgzaamheid en enthousiasme. Het leren herkennen van kwaliteiten is nuttig om tot zelfkennis te komen. Inzicht in de eigen kwaliteiten kan verhelderend werken voor een persoon. Mensen die hun eigen kwaliteiten kennen, zijn inspirerend voor zichzelf en de omgeving waarin ze werken. Meer over de waarde van het (her)kennen van kwaliteiten kunt u lezen in de volgende paragraaf.

2.2 Waarom kinderkwaliteiten?

Jonge kinderen laten in hun doen en laten hun eigen kwaliteiten onverbloemd zien.

Maar als we nadenken en schrijven over kinderen zijn we niet zo geneigd om dit te doen in kwaliteitstermen. Maar waarom zouden we het niet doen? In het dagelijks leven praten we er immers wel over. Ouders zeggen bijvoorbeeld tegen elkaar over hun kind: hij is zo onbevangen, zo open, zo lief, zo kwetsbaar, zo stoer, zo....

Allemaal kwaliteiten die we heel gewoon vinden bij kinderen: zo zijn kinderen.

Positief zelfbeeld

Al in de jaren 80 wijst de Amerikaanse pedagoog Thomas Gordon op het belang van een opvoeding waarin kinderen een positief zelfbeeld ontwikkelen.

Kinderen die een positief zelfbeeld hebben, zijn beter in staat relaties met andere kinderen op te bouwen en te onderhouden. Ze hebben meer zelfvertrouwen dan kinderen met een negatief zelfbeeld. Zelfvertrouwen, vertrouwen hebben in je eigen mogelijkheden, is een belangrijke basisvoorwaarde voor leren.

In de praktijk van onderwijs en opvoeding wordt, vaak onbewust, regelmatig de nadruk gelegd op wat kinderen niet goed doen. In de school wijzen leerkrachten kinderen eerder op de fouten in het rekenschrift dan op de goede antwoorden.

Als kinderen door de gang rennen, krijgen ze een standje. Thuis wordt een kind naar zijn kamer gestuurd na een ruzie met haar broertje maar broer en zus krijgen niet altijd een complimentje als ze gezellig samen spelen.

Voor het ontwikkelen van een positief zelfbeeld is het belangrijk dat er binnen de school aandacht is voor positieve benadering van kinderen. Voor het creëren van momenten waarop kinderen worden bevestigd in wat ze goed kunnen, in wat hun kwaliteiten zijn. Op deze manier kan hun zelfvertrouwen en daarmee hun positieve zelfbeeld worden versterkt.

Zelfinzicht

Kinderen kunnen dus een positieve kijk op zichzelf ontwikkelen doordat ze positief benaderd worden door anderen. Maar daarnaast is het heel waardevol om je eigen kwaliteiten te (her)kennen. Door met kinderen over hun goede

eigenschappen, hun kwaliteiten, te praten, krijgen zij inzicht in zichzelf. Het benoemen van de eigen kwaliteiten kan kinderen bevestigen in wie ze zijn, in wat ze de moeite waard maakt. Het leren kennen en herkennen van je eigen kwaliteiten zorgt ervoor dat je een positief beeld krijgt van jezelf. Overigens leidt aandacht voor kwaliteiten niet alleen tot meer zelfinzicht. Kinderen leren ook oog te krijgen voor kwaliteiten van anderen. Dit is een belangrijke sociale vaardigheid die leidt tot erkenning en acceptatie van de ander.

2.3 Kinderkwaliteitenkaartjes

De kaartjes bieden een praktische werkwijze waarmee u als leerkracht op een eenvoudige en niet gekunstelde wijze kinderen positief aandacht kunt geven. De kinderen hebben een actieve bijdrage binnen deze methodiek. Zij benoemen hun eigen kwaliteiten en spreken erover. Deze actieve betrokkenheid is gerelateerd aan de visie van CPS op leren en ontwikkeling: we zien leerlingen als eigenaar van hun eigen leerproces en om erachter te komen wat een kind vindt en denkt, moet je erover praten. De kaartjes zijn een middel om met kinderen in gesprek te raken over het kind zelf. Zo mogelijk kan het gesprek daarna ook gaan over de inzet van deze kwaliteit in de groep of zelfs in de school.

Het is overigens uitdrukkelijk niet de bedoeling dat kinderen door het werken met de kinderkwaliteitenkaarten een label krijgen of in een hokje geplaatst worden: kinderen zijn altijd meer dan de kwaliteit die op het kaartje staat.

Lastig?

We horen van leerkrachten dat ze het best moeilijk vinden om met kinderen over hun kwaliteiten in gesprek te gaan. Deze aarzeling heeft vaak te maken met het 'softe' karakter van kinderkwaliteiten. Ze vinden het overdreven of zweverig om over kwaliteiten te praten. Onze ervaring is echter dat over kwaliteiten gesproken kan worden op een heldere, open manier, en dat ieder het op zijn of haar eigen wijze kan inpassen in de eigen onderwijspraktijk. Overigens hebben volwassenen meer schroom om kwaliteiten te benoemen dan kinderen. Zij vinden dit veel gewoner.

Een aantal reacties van leerkrachten die met het Kinderkwaliteitenspel hebben gewerkt:

“De kinderen waren heel enthousiast. Ze waren erg open over hoe ze over dingen dachten. Vaak verrasten ze mij met hun antwoorden.”

“Het werken met de kaartjes creëert een prettige, open sfeer. Het zorgt ervoor dat kinderen meer over zichzelf en anderen gaan nadenken en elkaar anders gaan bekijken.”

“Ik heb bewust twee jongens uitgekozen met wie ik in de groep nog wel eens moeite heb. We hebben een half uurtje gesproken over hun kwaliteiten. Ik merkte daarna echt een verandering in het contact: ze zijn een stuk opener naar mij toe.”

3. Kinderkwaliteiten in de praktijk

3.1 Gebruiksmogelijkheden

Het werken met kinderkwaliteitenkaartjes is altijd een middel om een bepaald doel na te streven.

Het inzetten van de kaartjes kan op alle mogelijke momenten en met verschillende doelen.

We noemen er een aantal:

- Misschien zijn er kinderen in de groep die wat extra positieve aandacht nodig hebben.
- Wellicht wilt u met uw leerlingen eens in de zoveel tijd een persoonlijk evaluatiemoment inlassen.
- Of u wilt de kaartjes gebruiken om de gesprekken tussen leerlingen onderling te stimuleren.
- Het kan ook een middel zijn om een groeps gesprek op gang te brengen om op die manier de sfeer in een groep te verbeteren.

De kaartjes zijn ook goed inzetbaar buiten de groep, bijvoorbeeld bij de begeleiding van individuele leerlingen tijdens RT-uren.

Naast deze 'losse' toepassingsmogelijkheden kan de methodiek verbonden worden aan een breder thema of een bredere ontwikkeling binnen de school, zoals 'zelfstandig leren', het werken met portfolio's, coöperatief leren of werken

aan een beter pedagogisch klimaat. Wellicht kunt u in uw eigen praktijk vele manieren bedenken om de kaartjes in te zetten. In dit hoofdstuk schetsen we een aantal mogelijke werkwijzen. Als eerste schetsen we een algemene opbouw voor een gesprek. Vervolgens geven we achtereenvolgens aanwijzingen voor een individueel gesprek en een gesprek in een klein groepje. Tenslotte beschrijven we een werkwijze voor het werken met een hele groep.

3.2 Algemene gespreksopbouw

In de vorige paragraaf zagen we dat de kinderkwaliteitenkaartjes verschillende toepassingsmogelijkheden kennen. Welke reden u ook heeft om met de kaartjes te gaan werken, één ding is in ieder geval van belang: bedenk steeds vooraf wat het doel is van de activiteit (waarom doe ik dit op dit moment met deze leerling?). Een gesprek over kinderkwaliteiten kan niet voorgeprogrammeerd worden. Toch is er een aantal vaste onderdelen dat terug hoort te komen in ieder gesprek over kinderkwaliteiten. Met name de introductie en de afronding zijn belangrijk.

Introductie van het gesprek

U vertelt waarom u dit gesprek wilt voeren, wat het doel is van het gesprek. Ook vertelt u hoe lang het gesprek ongeveer zal duren.

Introductie van de kaartjes

U laat de kaartjes zien en legt uit waar ze voor bedoeld zijn.

“Spelregels” van een gesprek

De spelregels kunnen samen met de kinderen gemaakt worden, ook in een één-op-één-gesprek. U legt expliciet uit dat het gaat om wat de leerlingen vinden en denken en dat u als leerkracht de antwoorden ook niet altijd weet.

Het gesprek

Voorbeelden voor een opbouw van dit deel worden in de volgende paragrafen gegeven.

De afronding

U rondt het gesprek af. U vraagt wat de kinderen van het gesprek vonden. Wellicht zijn er afspraken te maken of wil een kind nog iets kwijt.

Wanneer u ervoor kiest om niet in gesprek te gaan met de kinderen, maar om de kinderen schriftelijk vragen te laten beantwoorden, geldt eigenlijk dezelfde opbouw. Ook dan is het van belang de opdracht goed te introduceren en af te ronden.

3.3 Individueel gesprek

Als u een individueel gesprek wilt voeren, geldt in ieder geval de algemene gespreksopbouw. Aanvullend daarop kunt u als volgt te werk gaan:

- Leg de kaartjes omgekeerd op tafel
- Laat het kind een kaartje trekken

- Geef het kind de gelegenheid om het kaartje te lezen en eventueel voor te lezen wat er staat
- Vraag aan het kind:
 - Wat zou deze kwaliteit betekenen?
 - Herken je deze kwaliteit bij jezelf?
 - Ben/heb/kan jij dat?
- Vraag dan door op de antwoorden die het kind geeft, bijvoorbeeld met de volgende vragen:
 - Wat vind je van deze kwaliteit?
 - Wanneer ben/heb jij deze kwaliteit?
 - Ken je andere kinderen die deze kwaliteit ook hebben?
 - Hoe kunnen we deze kwaliteit van jou in de groep/school zien?
 - Wat heb je nodig om deze kwaliteit (meer) te kunnen laten zien?
 - Stel je bent of hebt heel veel van deze kwaliteit: wat betekent dit voor jezelf en voor je meester/juffrouw, voor je klasgenoten?
- Als een kind zich niet aangesproken voelt door een kaartje, kan dit feit alleen al een aanknopingspunt zijn voor een gesprekje. U kunt dan bijvoorbeeld vragen stellen als:
 - Kun je vertellen waarom je denkt dat je deze kwaliteit niet hebt?
 - Zou je anders zijn als je deze kwaliteit wel had? Hoe dan?
 - Zou je deze kwaliteit willen hebben? Waarom wel/niet?
- Geef een kind altijd de mogelijkheid een ander kaartje te nemen

Enkele variaties:

- Leg de kaartjes open op tafel en laat het kind een kaartje kiezen dat het beste bij hem of haar past
- Laat het kind een kaartje kiezen dat hem of haar het meeste aanspreekt (dat hoeft dus niet per sé een kwaliteit te zijn die hij of zij zelf denkt te hebben)

3.4 Gesprek in een groepje

Als de mogelijkheid bestaat om met een klein groepje (4 tot 8 kinderen) te werken, kan een groeps gesprek plaatsvinden met de kinderen over hun kwaliteiten. Kinderen kunnen dan aan de hand van de kaartjes vertellen over hun eigen kwaliteiten. Ook is het mogelijk om de kinderen een kaartje te laten kiezen voor elkaar. Op deze manier kunnen ze elkaar feedback geven.

De werkwijze van een groeps gesprek is vergelijkbaar met die van een individueel gesprek. Ook voor een groeps gesprek geldt in ieder geval de algemene gespreksopbouw. Daarnaast zijn er een aantal aanvullende aandachtspunten. Als u wilt dat de kinderen ook met elkaar in gesprek gaan, kunt u er het beste voor zorgen dat u als leerkracht niet het middelpunt van het gesprek bent. U bent aanwezig als begeleider, niet als leider. Vooraf nodigt u de kinderen uit vragen aan elkaar te stellen. U kunt op de juiste momenten vragen stellen en vervolgens de kinderen weer aan het woord laten. Zo houdt u het gesprek gaande zonder zelf teveel aan het woord te zijn.

3.5 Met de hele groep

Het is vaak moeilijk om met de hele groep een gesprek te voeren waar iedereen zijn aandacht bij kan houden. Het is vaak lastiger om een echt gesprek te voeren, het leidt vaak tot een vraag-en-antwoord-spel tussen de leerkracht en enkele individuele leerlingen. Als u de kaartjes toch wilt gebruiken met de hele groep, is de schriftelijke variant een goed alternatief:

- Geef ieder kind een willekeurig kaartje
- Laat de kinderen het kaartje bekijken en geef ze de tijd om schriftelijk antwoord te geven op een aantal vragen (de leerkracht kan deze vragen voorlezen/op het bord schrijven). Voorbeelden van vragen die u kunt laten beantwoorden:
 - Waaraan denk je als je deze kwaliteit leest?
 - Vind je dat deze kwaliteit ook bij jou past?
 - Wanneer/in welke situatie komt deze kwaliteit naar voren?
 - Hoe kan de kwaliteit in de klas ingezet worden?
- Als een kind niet weet wat het woord op het kaartje betekent, kunt u dat samen bespreken of een nieuw kaartje geven
- Ook hier geldt: mocht een kind zich niet aangesproken voelen door het kaartje, dan moet het de gelegenheid krijgen een ander kaartje te pakken
- Laat de kinderen die dit willen kort iets vertellen over wat ze hebben opgeschreven. Daarbij krijgen ze de mogelijkheid vragen te stellen aan elkaar

4. Aandachtspunten

Iedere dag vinden in de school gesprekken plaats tussen volwassenen en kinderen. Dat betekent dat leerkrachten en leerlingen veel ervaring hiermee hebben. Toch denken we dat het nodig is een aantal voorwaarden op een rij te zetten, die ervoor kunnen zorgen dat de gesprekken over kinderkwaliteiten beter kunnen verlopen.

4.1 Sfeer en klimaat

Om met kinderen over zoiets persoonlijks te spreken als hun kwaliteiten, is het van belang dat er een sfeer is waarin zij zich prettig voelen. Zeker wanneer u de kaartjes gebruikt om met een groep kinderen in gesprek te gaan, is het van belang dat het klimaat goed is. Als leerkracht kunt u het één en ander doen om in groeps gesprekken de sfeer veilig te maken en/of te houden.

Een paar voorbeelden:

- Stel de leerling op zijn gemak. Dat kan door expliciet het doel van het gesprek aan te geven en te vertellen wat er gaat gebeuren. Ook helpt het vaak om te benoemen dat het een ander soort gesprek is dan anders.
- Als u een groeps gesprek houdt, kunt u samen met de kinderen bedenken welke regels er gelden in een groeps gesprek.

Wanneer u de regels echt door de kinderen zelf laat bedenken, zullen ze zich er makkelijker aan kunnen houden. Het gaat dan om regels als:

- Je laat elkaar uitpraten
 - Je lacht niemand uit
 - Je kwetst niemand moedwillig
 - Je valt niemand aan op wat hij of zij zegt
 - Je vraagt het als iets je niet duidelijk is
- Mogelijk zijn er kinderen in de groep die moeite hebben om in groepsverband te spreken. Die kunt u eventueel in een kleiner groepje aan het woord laten.

4.2 Houding van de leerkracht

Er is een aantal aandachtspunten om rekening mee te houden als u als leerkracht in gesprek gaat met leerlingen over hun kwaliteiten.

We noemen er een paar:

- In een gesprek over kwaliteiten gaat het erom de leerling aan het woord te laten over wat hij of zij vindt en denkt. Dat maakt zo'n gesprek een ander soort gesprek dan een onderwijsleergesprek. De leerkracht weet (in tegenstelling tot in een onderwijsleergesprek) het antwoord niet. Kinderen zijn niet altijd gewend om in de school op deze manier met een volwassene te praten. Het helpt om het te benoemen: "In dit gesprek gaat het om wat jij vindt. Ik weet de antwoorden niet".

- Als volwassenen zijn we geneigd sneller informatie te interpreteren. Het gevaar bestaat dat we daardoor gaan invullen voor kinderen. Om dit te voorkomen is het belangrijk een open, nieuwsgierige houding aan te nemen, te luisteren en vragen te stellen. Op het stellen van vragen gaan we in de volgende paragraaf verder in.
- Een belangrijk uitgangspunt bij het werken met de kwaliteitenkaartjes is het respect voor de inbreng van het kind zelf. In een gesprek over de kwaliteiten van kinderen heeft het kind de regie. Kinderen kiezen zelf een kaartje. Ook krijgen ze zelf als eerste de mogelijkheid te reageren op wat er op het kaartje staat.

4.3 Vragen stellen

Om de werkwijze goed toe te kunnen passen, is het van belang dat u als leerkracht de kunst van het vragen stellen beheerst. Het is belangrijk om open vragen te stellen. Dit geeft de meeste kans op een gesprek waarin de kinderen u vertellen wat hen bezighoudt. In tegenstelling tot gesloten vragen, waarbij de leerlingen beperkte antwoordmogelijkheden hebben, nodigen open vragen uit tot praten. Open vragen beginnen vaak met de letter 'W': Wat...? Wanneer...? Welke...? Wie...? Waardoor...?

- Om erachter te komen hoe een leerling ergens over denkt, zijn vragen naar de mening zeer geschikt: Wat vind je van...? Hoe denk jij over...? Wat is je mening over...?

- Om erachter te komen hoe een leerling zich voelt, kunt u vragen gebruiken als: Hoe voel je je dan? Wat gaat er in je om als...?
- Om te weten te komen welke oplossingen of ideeën een leerling heeft, kunt u vragen stellen als: Hoe zou jij dit oplossen? Wat zou je willen doen? Welke hulp heb je daarbij nodig?

Om niet in de valkuil te stappen van het interpreteren van antwoorden van kinderen, is het belangrijk om door te vragen. Probeer steeds bij uzelf na te gaan of u weet wat een leerling bedoelt. Als u dat niet weet, vraag dan door. Dit zal vaak nodig zijn bij uitspraken van kinderen zoals 'leuk', 'gezellig', 'stom', 'vervelend', 'moeilijk', et cetera.

Manieren om door te vragen zijn: Kun je dat uitleggen? Hoe bedoel je dat? Geef eens een voorbeeld? Wat is voor jou...?

Pas op voor suggestieve vragen. Dit zijn vragen waar impliciet een antwoord in verborgen zit, meestal gebaseerd op de mening van de vragensteller.

Suggestieve vragen kunnen leiden tot sociaal wenselijke antwoorden, waarin een kind zegt wat hij of zij denkt dat de ander wil horen.

Voorbeelden van suggestieve vragen zijn:

Je vindt dat leuk om te doen hè?

Daar ben je zeker bang voor, of niet?

Tot besluit

We wensen u veel plezier met het materiaal.

Geraadpleegde literatuur

Castelijns, J. & Jager, A. (1998).
*Uitdagend Onderwijs: leraar en leerling
in een interactieve leeromgeving.*
Amersfoort: CPS

Ofman, D. (2002).
Bezieling en kwaliteit in organisaties.
Utrecht: Karmos

Delfos, M. (2000).
Luister je wel naar mij?
Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar.
Amsterdam: SWP

ik ben...

- Ambitieuus
- Avontuurlijk
- Behendig
- Behulpzaam
- Bescheiden
- Betrouwbaar
- Blij
- Creatief
- Dromerig
- Eerlijk
- Enthousiast
- Geduldig
- Gehoorzaam
- Gevoelig
- Gezellig
- Grappig
- Gul
- Handig
- Kieskeurig
- Knap
- Lief
- Mooi
- Netjes
- Nieuwsgierig
- Open
- Optimistisch
- Ordelijk
- Precies
- Rustig
- Serieus
- Slim
- Snel
- Sociaal
- Speels
- Sportief
- Spontaan
- Sterk
- Tevreden
- Voorzichtig
- Vriendelijk
- Vrolijk
- Wijs
- IJverig
- Zacht
- Zelfstandig
- Zorgzaam

ik kan...

- Argumenten geven
- Beschermen
- Grenzen stellen
- Keuzes maken
- Knuffelen
- Luisteren
- Oplossingen bedenken
- Organiseren
- Plannen maken
- Samenwerken
- Troosten
- Voor mezelf opkomen
- Volhouden
- Vrienden maken

ik heb...

- Belangstelling
- Fantasie
- Humor
- Ideeën
- Kracht
- Lef
- Schoonheid
- Vertrouwen
- Zelfvertrouwen

